

УДК 349.2

Тетяна Постригань,
кандидат юридичних наук

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ КЕРІВНИКІВ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття розкриває важливі аспекти питань правового регулювання порядку та умов укладення контрактів з керівниками підприємств, що знаходяться в комунальній власності, реалізації та захисту права на виплату заробітної плати, оформлення трудової книжки та інших трудових прав.

Автором проаналізовані дослідження вчених — представників трудового, цивільного, господарського права та обґрунтована необхідність вдосконалення норм трудового права, внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування».

Ключові слова: *правове регулювання, умови та порядок укладення контракту, виплата заробітної плати, керівник комунального підприємства.*

Мета статті — висвітлити основні проблеми у правовому регулюванні трудових прав керівників комунальних підприємств та надати пропозиції щодо їх усунення.

Окремі аспекти аналізу проблем у правовому регулюванні трудових відносин між працівниками — керівниками комунальних підприємств та роботодавцями — органами місцевого самоврядування розглядали науковці — фахівці з трудового та господарського права: А. Дуда, В. К. Макутов, І. Труш, М. О. Юрков.

Особливістю правового статусу керівника підприємства, що впливає на зміст трудових правовідносин між ним і підприємством, є те, що він одночасно виступає органом підприємства, наділеним управлінськими повноваженнями, і найманим працівником підприємства (посадовою особою), якого наймає власник підприємства (уповноважений ним орган) і укладає з ним трудовий договір (контракт). Відповідно відносини між керівником підприємства і підприємством як роботодавцем керівника одночасно регулюються цивільним (корпоративним) і господарським правом, які визначають статус керівника як органу управління підприємством, а також трудовим правом, що визначає статус керівника як органу, уповноваженого власником підприємства, та одночасно як най-

маного працівника підприємства. В сфері трудового права як орган, уповноважений власником підприємства, керівник зобов'язаний забезпечити найманим працівникам відповідно до законодавства та колективного договору своєчасну виплату заробітної плати, охорону праці, створити умови для належного виконання трудових обов'язків, забезпечити оформлення та зберігання трудових книжок на підприємстві і т. д. Як працівник він має право на своєчасну виплату заробітної плати, охорону праці, умови для належного виконання трудових обов'язків, оформлення та зберігання трудової книжки.

Особливості правового статусу керівника підприємства мають обов'язково бути враховані під час його працевлаштування, оформлення трудових правовідносин з ним і його звільнення, оскільки норми, з одного боку, трудового та, з іншого боку, господарського, цивільного права в багатьох аспектах не узгоджуються, існуюча судова практика не усуває колізій правового регулювання.

Як слушно зауважує В. Макутов, ефективність закону визначається не тільки тим, які норми в ньому сформульовані, а й тим, як вони реалізуються на практиці [1].

На практиці виникають питання стосовно того: хто є відповідальним за своєчасну та повну виплату заробітної плати

керівнику підприємства; чи має керівник підприємства можливість подавати вимогу про виплату заробітної плати та захищати свої права та інтереси в суді чи сам несе ризик невиконання заробітної плати підприємством; хто несе обов'язок зберігання, оформлення та видачі трудової книжки керівника підприємства.

З теорії трудового права випливає аксіома про захист слабшого. Трудове право України, основу якого становить Кодекс законів про працю України (далі — КЗпП), є консервативною галуззю права, сформованою переважно з імперативних норм, покликаних забезпечити максимальний рівень захисту прав слабшого з суб'єктів трудових правовідносин — найманого працівника. Тому сфера застосування фундаментального принципу цивільного права — свободи договору — є вкрай обмеженою під час укладення трудового договору з огляду на неможливість включення до нього умов, які б погіршували становище працівників порівняно із законодавством України про працю. Лише в одному випадку, зокрема під час укладення трудового контракту, сторони мають право самостійно визначити деякі його умови, що дозволяє певним чином урахувати специфіку їх правовідносин. Згідно зі ст. 21 КЗпП [2] трудовий контракт є «особливою формою трудового договору, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (у тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення і організації праці працівника, умови розірвання договору, в тому числі дострокового, можуть встановлюватися угодою сторін». На відміну від звичайного трудового договору, контракт може укладатися виключно у випадках, визначених законами України.

Правовою підставою для укладення трудового контракту з керівником виступає п. 4 ст. 65 Господарського кодексу (далі — ГКУ) [3], де вказується, що «у разі найму керівника підприємства з ним укладається договір (контракт), в якому визначаються строк найму, права, обов'язки і відповідальність керівника, умови його матеріального забезпечення, умови звільнення його з посади, інші умови найму за погодженням сторін».

У даній статті розглядаються особли-

вості трудових відносин з керівником підприємства, що належить до комунальної форми власності. Отже, правовим підґрунтям визначення статусу керівника комунального підприємства будуть наступні норми.

Згідно з ч. 7 ст. 78 ГК комунальне унітарне підприємство очолює керівник підприємства, що призначається органом, до сфери управління якого входить підприємство, і є підзвітним цьому органу.

Відповідно до частин 1, 2 ст. 78 ГК комунальне унітарне підприємство утворюється компетентним органом місцевого самоврядування в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності і входить до сфери його управління. Орган, до сфери управління якого входить комунальне унітарне підприємство, є представником власника — відповідної територіальної громади і виконує його функції у межах, визначених цим Кодексом та іншими законодавчими актами.

Згідно з ч. 1 ст. 10 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [4] сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.

Стаття 17 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає, що відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування.

Відповідно до п. 10 ч. 4 ст. 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» міський голова призначає на посади та звільняє з посад керівників підприємств, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад.

І. Труш зазначає, що додаткової плутанини додає неузгодженість між собою основних нормативно-правових актів ви-

щої юридичної сили, які стосуються правового регулювання цього питання. Так, згідно з ч. 7 ст. 78 ГК комунальне унітарне підприємство очолює керівник підприємства, що призначається органом, до сфери управління якого входить підприємство, і є підзвітним цьому органу. Але ця частина ст. 78 вступає в суперечність із п. 10 ч. 4 ст. 42 Закону [5].

В. К. Мамутов вказує, що безпосереднє управління діяльністю комунального підприємства здійснює його керівник (директор, начальник), який призначається на посаду органом місцевого самоврядування, уповноваженим на це радою. Відповідно до статті 52 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» ці та інші повноваження по управлінню комунальними підприємствами можуть бути перерозподілені між радою, її органами, відповідним головою. З керівником комунального підприємства укладається контракт, у якому визначаються права та обов'язки сторін, умови матеріального, організаційно-технічного, соціально-побутового забезпечення його діяльності, строк його дії, умови розірвання. Умови оплати праці керівника комунального підприємства повинні відповідати вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 19.05.1999 р. «Про умови і розміри оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, та об'єднань державних підприємств». Цей документ, поряд із статутом підприємства, визначає правове становище керівника комунального підприємства. Керівник звітує перед органом, уповноваженим радою. Періодичність звітів може бути різною, зазвичай це квартал та рік [6].

У своєму дисертаційному дослідженні М. Юрков визначив термін «роботодавець» [7]. Застосовуючи даний термін, зазначимо, що статутом комунального підприємства та контрактом з керівником комунального підприємства визначається орган управління комунальним підприємством, а отже, і роботодавець (власник, уповноважений ним орган) у відносинах з керівником підприємства. Виходячи з правового статусу роботодавця, можливості виплачувати заробітну плату, здійснювати відрахування до

Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування, роботодавцем (власником, уповноваженим ним органом) у відносинах з керівником комунального підприємства є міська рада, а не міський голова.

Одночасно виникає запитання: яким чином регулюється порядок укладення контракту з керівником підприємства, що знаходиться в комунальній власності та які умови повинні бути зазначені в контракті.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» не містить посилань ані на типову форму контракту з керівником комунального підприємства, ані на положення, що регулює порядок укладення контрактів, так само не містить умов регулювання трудових відносин з керівником комунального підприємства.

Частина 4 ст. 54 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» містить посилання на Положення про відділи, управління та інші виконавчі органи ради, які затверджуються відповідною радою, проте відсутнє будь-яке регулювання трудових відносин з керівником комунального підприємства.

У той самий час трудові відносини з керівниками державних підприємств виникають на підставі контракту, укладеного відповідно до Типової форми контракту з керівником підприємства, що є у державній власності, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 02.08.1995 р. № 597 (зі змінами) на підставі Положення про порядок укладання контракту з керівником підприємства, що є у державній власності, при найманні на роботу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.03.1993 р. № 203.

Слід зазначити, що типова форма контракту встановлена для керівників тільки державних підприємств, отже, постанова Кабінету Міністрів України № 597 не розповсюджує свою дію на регулювання відносин з керівниками підприємств, що знаходиться в комунальній власності.

Нормативний акт, що регулює умови і розміри оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, — постанова Кабінету Міністрів України № 859 від

19.05.1999 р. «Про умови і розміри оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, та об'єднань державних підприємств» [8] також містить прогалини стосовно відповідальності за встановлення розмірів оплати праці керівників підприємств, заснованих на комунальній власності.

Пункт 4 постанови Кабінету Міністрів України № 859 від 19.05.1999 р. «Про умови і розміри оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, та об'єднань державних підприємств» установлює, що керівники центральних і місцевих органів виконавчої влади несуть персональну відповідальність за встановлення розмірів оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, в тому числі казенних, об'єднань державних підприємств, утворених центральними органами виконавчої влади відповідно до законодавства, з якими укладаються контракти, згідно з цією постановою.

Залишається незрозумілим, яке відношення має керівник органу виконавчої влади до керівників комунальних підприємств, які укладають контракти з органами місцевого самоврядування та яких призначає на посади міський голова.

На практиці є тенденція зазначати в контракті з керівником комунального підприємства умову про проведення розрахунку за рахунок коштів підприємства.

Погоджуємося з пропозиціями А. Дуди, який запропонував наступне:

— віднесення повноваження щодо ведення трудової книжки керівника комунального підприємства до компетенції

кадрового підрозділу виконавчого органу ради;

— віднесення повноваження щодо виплати заробітної плати керівникові комунального підприємства до компетенції бухгалтерського підрозділу виконавчого органу ради;

— віднесення повноваження щодо призначення на посаду, звільнення з посади, надання відпустки тощо до компетенції сільського, селищного, міського голови (з відповідною операціоналізацією процесу в кадровому підрозділі виконавчого органу ради).

Більш чітко ці питання можуть бути прописані в установчих документах комунального підприємства та в положеннях, прийнятих місцевою радою [9].

Отже, можна зробити висновок про необхідність врегулювати в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» питання порядку укладення контрактів, умов контрактів, умов, розмірів та порядку виплати заробітної плати керівників комунальних підприємств, доповнити ст. 54 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» посиланням на Положення про порядок укладення контрактів з керівниками підприємств, що знаходяться в комунальній формі власності.

Також, внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України № 859 від 19.05.1999 р. «Про умови і розміри оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, та об'єднань державних підприємств» стосовно персональної відповідальності міських голів за встановлення розмірів оплати праці керівників підприємств, заснованих на комунальній власності, з якими укладаються контракти, згідно з цією постановою.

ПРИМІТКИ

1. Мамутов В. К. Хозяйственный кодекс в системе правового обеспечения экономики в Украине / В. К. Мамутов // Юридичний вісник України. — 2011. — № 7. — С. 6.
2. Кодекс Законів про працю України. — К. : Юрінком Інтер, 2011.
3. Господарський кодекс України // Офіційний веб-портал Верховної Ради України.
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (зі змін. і допов. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Комп'ютерна правова система «Ліга: Закон», «Нормативно-правові акти України» та ін.
5. Труш І. С. Деякі питання правового регулювання організаційно-господарських відносин у сфері управління комунальною власністю міста Києва / І. С. Труш // Право України. — 2011. — № 9. — С. 280—286.

6. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / за заг. ред. В. К. Ма-мутова. — К. : Юрінком Інтер, 2004. — С. 101.

7. Юрков М. О. Правовий статус роботодавця у відносинах з соціального забезпечення працівників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.05 / М. О. Юрков ; Нац. акад. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К., 2010. — С. 7.

8. Постанова Кабінету Міністрів України № 859 від 19.05.1999 р. «Про умови і розміри оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, та об'єднань державних підприємств» // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Ком-п'ютерна правова система «Ліга: Закон», «Нормативно-правові акти України» та ін.

9. Дуда А. Трудові відносини з керівником комунального підприємства: проблемні аспекти / А. Дуда // Кадровик України. — 2009. — № 6 (червень). — С. 53—55.

Постригань Тат'яна. Актуальные вопросы нормативного определения трудовых прав руководителей коммунальных предприятий.

Статья раскрывает важные аспекты вопросов правового регулирования порядка и условий заключения контрактов с руководителями предприятий, которые находятся в коммунальной собственности, реализации и защиты права на выплату заработной платы, оформления трудовой книжки и других трудовых прав.

Автором проанализированы исследования ученых — представителей трудового, гражданского, хозяйственного права, и обоснована необходимость усовершенствования норм трудового права, внесения изменений в Закон Украины «О местном самоуправлении».

Ключевые слова: правовое регулирование, условия и порядок заключения контракта, выплата заработной платы, руководитель коммунального предприятия.

Postrygan Tetyana. Actual questions of regulatory definition of labour rights of the heads of the municipal enterprises.

Article opens important aspects of the question of legal regulation of the order and conditions of making contracts with heads of the municipal enterprises, realization and protection of the right for salary payment, registration of the service record and other labour rights.

The author analyzed researches of scientists — representatives of the labour, civil, economic law and proved the need of improvement of the labour law standards and modification of the draft of the law «On Local Government».

Key words: legal regulation, order and conditions of making contracts, salary payment, the head of the municipal enterprise.